

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İKİNCİ BÖLÜM

EFGAN ÇETİN VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 14684/18)

KARAR

Madde 6 § 1 (medeni hukuk yönünden) - Başvuranların zeytinlikleri ve konutlarının yakınında kurulacak jeotermal santralle ilgili olarak çevresel etki değerlendirmesi yapılmasını gerektirmeyen idari karara itiraz edilememesi - Yerel makamların iç hukukun gerektirdiği şekilde kararı başvuranlara bildirmemesi veya tebliğ etmemesi - İlgili usuli süre sınırlarının aşırı şekilci bir şekilde uygulanmasının esasa ilişkin tam bir inceleme yapılmasını engellemesi - Başvuranlar üzerinde mahkemeye erişim hakkının özüne zarar veren orantısız yük

STRAZBURG

3 Ekim 2023

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2023. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Çetin ve Diğerleri/Türkiye davasında,

Başkan,

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler,

Egidijus Kūris,

Pauliine Koskelo,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Frédéric Krenc,

Diana Sârcu,

ve Bölüm Yazı İşleri Müdürü Hasan Bakırcı,

İlgili bilgileri ekli listede yer alan beş Türk vatandaşı Efgan Çetin, Şermin Çetin, Ayşe Çetin, Hasanali Çetin ve Şerife Yıldız (“başvuranlar”) tarafından İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme’nin (“Sözleşme”) 34. maddesi uyarınca 15 Mart 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine Mahkeme’ye yapılan başvuruyu (no. 14684/18);

Sözleşme’nin 6 ve 8. maddelerine ilişkin şikâyetlerin Türk Hükümetine bildirilmesi ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesi kararını;

Ve tarafların gözlemlerini dikkate alarak;

5 Eylül 2023 tarihinde yapılan kapalı müzakereler sonucunda,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru esasen, başvuranların, birinci başvuranın zeytinliği ve diğer başvuranların konutlarının yakınında kurulacak bir jeotermal santralle ilgili olarak çevresel etki değerlendirmesi (“ÇED”) yapılmasını gerektirmeyen idari bir karara itiraz etmek için mahkemeye erişimlerinin olmaması ile

ilgilidir. Başvuranlar, Sözleşme'nin 6 ve 8. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

OLAYLAR VE OLGULAR

2. Başvuranlar, Mahkeme önünde, İzmir Barosuna kayıtlı Avukat A. Cangı tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet, kendi görevlisi Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkğöl tarafından temsil edilmiştir.

4. Hükümet, beşinci başvuran Şerife Yıldız'ın 22 Haziran 2021 tarihinde vefat ettiğini Mahkeme'ye bildirmiştir. 3 Ocak 2022 tarihli bir yazıyla Mahkeme'ye, çocukları Abdurrahman Yıldız ve Türkan Arslan'ın başvuruyu Şerife Yıldız'ın yerine takip etmek istediklerini belirttikleri bildirilmiştir.

5. Dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

6. Aralarında başvuranların da bulunduğu bir grup davacı tarafından Aydın İdare Mahkemesi'nde açılan davada, özel bir şirketin davacılara ait zeytinlik ve konutların yakınında jeotermal enerji santrali kurma talebine ilişkin olarak Aydın Valiliği tarafından verilen 10 Ocak 2012 tarih ve 2012/01 sayılı kararın iptali talep edilmiştir. Kararda ÇED'in gerekli olmadığı belirtilmiştir (bundan böyle "ÇED gerekli değildir kararı" olarak anılacaktır). İdare Mahkemesi, uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amacıyla bir bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ve mahalli keşif incelemesi yapılmasına karar vermiştir.

7. 27 Mart 2015 tarihinde, taraflar J-680 ruhsat numaralı jeotermal enerji santrali ile ilgili bilirkişi incelemesi ve mahalli keşif için geldiklerinde, hâlihazırda ihtilaf konusu olan tesisten çok uzak olmayan bir yerde inşa edilmekte olan başka bir jeotermal santrali fark etmişlerdir. İlgili kayıtlar göre mahalli keşfe yalnızca tarafların avukatları ve bilirkişiler katılmış gibi görünse de, başvuranlar ve Hükümet, mahalli keşif tarihinin, başvuranların

ikinci jeotermal enerji santralinden haberdar oldukları tarihe tekabül ettiğini kabul etmişlerdir.

8. Aralarında başvuranların bulunmadığı bazı davacılar, 6 Mayıs 2015 tarihinde, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca Aydın Valiliği'ne bir talepte bulunarak (bundan böyle “bilgi edinme talebi hakkı” olarak anılacaktır), ikinci jeotermal enerji santralinin bir ÇED prosedüründen ve uygun idari süreçten geçip geçmediğini sormuşlardır. Valilik 18 Mayıs 2015 tarihli cevabında, 24 Temmuz 2014 tarihinde bu tesisle ilgili olarak da ÇED gerekli değildir kararı verdiğini belirtmiştir.

9. Başvuranlar 19 Haziran 2015 tarihinde Aydın İdare Mahkemesi'nde Valilik aleyhine dava açarak 24 Temmuz 2014 tarihli karara itiraz etmişlerdir. Mahkeme önünde, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler kapsamında korunduğunu ve jeotermal enerjinin yenilenebilir bir enerji kaynağı olmasına rağmen, bu tür projelerin kimyasal kirliliğe ve su kalitesinin bozulmasına yol açması ve projenin doğrudan etkileyeceği halk sağlığı ve çevre üzerindeki sonuçları göz önünde bulundurulduğunda yenilenebilir enerji olmasının projenin ÇED prosedüründen muaf tutulabileceği anlamına gelmediğini savunmuşlardır. Bu nedenle ÇED kararı verilmemesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

10. Davanın açılmasının ardından Aydın İdare Mahkemesi, 20 Kasım 2015 tarihinde J-700 ruhsat numaralı jeotermal santral ile ilgili olarak mahalli keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına karar vermiştir. Mahalli keşif incelemesinin ardından tamamlanan 18 Aralık 2015 tarihli bilirkişi raporunda, jeotermal faaliyetle ilgili olarak geliştirici tarafından hazırlanan proje tanıtım dosyasının usul kurallarına uygun olsa da çeşitli bilimsel, teknik ve yasal ayrıntılar bakımından eksik olduğu ifade edilmiştir. Bilirkişilere göre, enerji üretimi bölgedeki flora ve fauna ile hava kalitesi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olacaktı. Özellikle, çevreyi kirletecek gaz emisyonlarının olabileceğinin ve bunun sonucunda insan ve hayvan sağlığı

üzerinde olumsuz bir etki yaratabileceğinin göz ardı edilemeyeceği belirtilmiştir. Uzmanlar ayrıca botanik özelliklerin, özellikle de zeytinliklerin hâlihazırda geri dönülemez şekilde zarar gördüğünü ve kötüleşmeye devam edeceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, proje için herhangi bir alternatif saha keşfi yapılmadığı ve gerekli yasal izinler alınmadan -ve hatta bu tesisle ilgili ÇED gerekli değildir kararından önce- inşaatı başlandığı kaydedilmiştir. Son olarak, mahalli keşfin yapıldığı tarih itibarıyla inşaatın neredeyse hepsinin geri dönülemez bir şekilde tamamlandığı kaydedilmiştir.

11. 26 Şubat 2016 tarihinde Aydın İdare Mahkemesi, otuz günlük hızlı idari dava açma süresinin, başvuruların söz konusu santralden başka bir davayla ilgili olarak yapılan mahalli keşif incelemesi sırasında haberdar oldukları 27 Mart 2015 tarihinde işlemeye başladığına dikkat çekerek, davayı süre aşımı nedeniyle reddetmiştir (bk. yukarıda 6. paragraf). Aydın İdare Mahkemesi kararında şu ifadeler yer vermiştir:

“... İdari hukukta dava açmak için ilgili süre sınırları, idari işlemin tebliğ edildiği veya kamuya duyurulduğu tarihte başlar. Ancak her ikisinin de mevcut olmadığı durumlarda, idare mahkemelerinin, davacıların söz konusu idari işlemi öğrendikleri tarihi, iyi niyet temelinde ve davanın koşullarını ve konusunu göz önünde bulundurarak belirleyeceği açıktır.

Ayrıca, hukuki kesinlik ve idari işlemlerin tutarlılığı ilkelerinin ihlali, bu idari işlemlere güvenerek önemli yatırımlar yapmış olan [üçüncü tarafların haklarını] etkileyebilir. Böyle bir durum, daha fazla davaya yol açar ve bu da hukukun üstünlüğü ile bağdaşmamaktadır. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi’nin idari işlemlerin uzun bir süre boyunca sorgulanmaya açık bırakılmasının hukuki kesinlik ilkesini zedeleyeceğini belirttiği görülmektedir.

Bu bağlamda, dava konusu ‘ÇED gerekli değildir kararının’ davacılara tebliğ edildiğine dair herhangi bir bilgi veya belge bulunmadığı, söz konusu santralin inşaatının Mart 2015 itibarıyla neredeyse tamamlanmış olduğu ve -mahkememiz nezdindeki 2015/8 sayılı dosyaya göre- 27 Mart 2015 tarihinde proje sahasında yapılan mahalli keşif sırasında davacıların ve avukatlarının hazır bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu projeden ve [ÇED gerekli değildir kararından] en geç bu tarih itibarıyla haberdar olduklarının kabul edilmesi gerektiği; dolayısıyla davanın

ilgili süreçten haberdar oldukları tarihten itibaren otuz gün içinde açılması gerektiği; ancak Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında yapılan bir talep üzerine 19 Haziran 2015 tarihinde açıldığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, davanın öngörülen süre içerisinde açıldığını kabul etmek mümkün değildir ve süre sınırına uyulmaması nedeniyle davanın reddedilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, davacıların jeotermal santrallerin kurulduğu bölgede yaşadıkları ve söz konusu tesisten ancak yaklaşık iki yıl süren inşaat çalışmalarının sonunda haberdar edildikleri iddialarının mümkün olmadığı açıktır.”

12. 17 Kasım 2016 tarihinde Danıştay 14. Dairesi, İdare Mahkemesinin kararını hukuka uygun bulmuş ve aşağıdaki gerekçeyi karara ekleyerek başvuruların istinaf taleplerini reddetmiştir:

“[Mahkeme], davalı idarenin [ÇED gerekli değildir kararının] mevzuatın gerektirdiği şekilde projenin gerçekleştirileceği köyde veya etkilenen bölgede halka duyurulduğunu gösteren herhangi bir belge veya bilgi sunmadığını ... Aydın İdare Mahkemesi’nin süre aşımı nedeniyle davanın reddine ilişkin kararının, 27 Mart 2015 tarihli mahalli keşif sırasında [ilk derece mahkemesi tarafından] anlaşılması sebebiyle hukuka uygun olduğuna; ilgili ÇED kararı açıklanmamış olmasına rağmen ilgili projenin inşasının büyük ölçüde tamamlanmış olmasını göz önünde bulundurarak, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (4982 sayılı Kanun) uyarınca 6 Mayıs 2015 tarihinde yapılan gecikmeli başvuruya Valiliğin 18 Mayıs 2015 tarihli cevabına istinaden, yani 19 Haziran 2015 tarihinde açılan davanın kabul edilmesinin mümkün olmadığına karar vermiştir. ...”

13. Başvuranlar, Anayasa Mahkemesine yaptıkları bireysel başvurularında İdare Mahkemesinin süre sınırını şekilci olarak yorumladığı iddiasıyla mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Başvuranlar, yargılama sırasında tamamlanan 18 Aralık 2015 tarihli bilirkişi raporuna dayanarak, yaşamlarına, sağlıklarına ve evlerine gelebilecek zararlardan ve söz konusu santralin kurulmasına ilişkin alınan kararlardan haberdar edilmediklerinden şikâyetçi olmuşlardır. Anayasa Mahkemesi 1 Kasım 2017 tarihinde başvuruların bireysel başvurularını reddetmiştir. Bu şikâyetlerden mahkemeye erişim hakkıyla ilgili olanları açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkıyla

ilgili olanları konu bakımından yetkisizlik (*ratione materiae*) nedeniyle, özel ve aile hayatına ve konutuna saygı hakkıyla ilgili olanları ise Anayasa Mahkemesine itiraz başvurusunda bulunmadan önce mevcut başvuru yollarını tüketmemiş olmaları nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE VE UYGULAMA

I. İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

14. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 125. maddesi, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki hükümleri içermektedir:

“İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. ...

İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.”

B. İdari Yargılama Usulü Kanunu (2577 sayılı Kanun)

15. 2577 sayılı Kanun'un ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

Madde 2

“1. (a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından ... iptal davaları [açılabilir.]”

Madde 3

“1. İdari davalar, ... imzalı dilekçelerle açılır.

2. Dilekçelerde;

...

b) Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller,

c) Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi, ... gösterilir.

EFGAN ÇETİN VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE KARARI

3. Dava konusu kararın ve belgelerin asılları veya örnekleri dava dilekçesine eklenir ...”

Madde 7

“1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay’da ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür.

2. Bu süreler;

a) İdari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirimin yapıldığı ... tarihi izleyen günden başlar.”

Madde 20/A

1. İvedi yargılama usulü aşağıda sayılan işlemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır:

...

e) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idari yaptırım kararları hariç çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlar.

2. İvedi yargılama usulünde:

a) Dava açma süresi otuz gündür. ...”

C. Çevre Kanunu

16. 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 3

“Çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler şunlardır:

a) Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler. ...”

Madde 10

“Gerçekleştirmeyi plânladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya proje tanıtım

dosyası hazırlamakla yükümlüdürler. Bu raporda çevreye yapılabilecek tüm etkiler göz önünde bulundurularak çevre kirlenmesine sebep olabilecek atık ve artıkların ne şekilde zararsız hale getirilebileceği ve bu hususta alınacak önlemler belirtilir.

“Çevresel Etki Değerlendirme Raporu”nun hangi tip projelerde isteneceği, ihtiva edeceği hususlar ve hangi makamca onaylanacağına dair esaslar yönetmelikle belirlenir.”

17. İtiraz edilen ÇED gerekli değildir kararının alındığı tarihte yürürlükte olan ve 3 Ekim 2013 tarihli ve 27784 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’nin ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 17

“(1) Bakanlık, Proje Tanıtım Dosyalarını Ek 4’te yer alan kriterler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlardan proje ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir.

(2) Bakanlık on beş (15) iş günü içinde inceleme ve değerlendirmelerini tamamlar. Proje hakkında “ÇED Gerekli” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararını beş (5) iş günü içinde verir, kararı Valiliğe, proje sahibine ve Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlara bildirir. Valilik, bu kararı askıda ilan ve internet aracılığıyla halka duyurur. ...”

D. İlgili iç hukuk

18. İdari dava dilekçesinin şekil şartlarının belirlendiği 2577 sayılı Kanun’un 3(2) ve (3) maddelerinin uygulanmasına ilişkin olarak Mahkeme, taraflardan, Çevre Kanunu kapsamında bir sanayi projesine karşı dava açılması için öngörülen sürenin hesaplanmasında, öngörülen projenin ve buna ilişkin idari makamların kararının kamuya duyurulmadığı veya kanunun gereklerine uygun olmadığı durumlarda, idari mahkemeler tarafından alınan tutuma ilişkin içtihat örnekleri sunmalarını istemiştir. Taraflardan yerel

mahkemelerin yukarıda belirtilen durumlarda davacının 2577 Sayılı Kanun'un 3. maddesinde belirtilen dokümanları sunamadığında davayı kabul edip etmediğini yerel mahkemelerin içtihatlarını sunarak göstermesi talep edilmiştir. Taraflar, Mahkeme tarafından talep edildiği üzere örnek sunamamışlardır. Hükümet sadece, 2577 sayılı Kanun'un 10 ve 11. maddelerinin, yani zaman sınırlamalarına ilişkin kuralların pratikte yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin bilgi ve Danıştay'ın genel içtihadını sunmuştur.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

II. BEŞİNCİ BAŞVURAN ŞERİFE YILDIZ'IN MİRASÇILARININ BAŞVURU HAKKINA İLİŞKİN TEMEL HUSUS

19. Mahkeme, beşinci başvuran Şerife Yıldız'ın mevcut başvurunun yapılmasının ardından 22 Haziran 2021 tarihinde vefat ettiğini ve çocuklarının Mahkeme önünde başvuran adına başvuruyu devam ettirmeyi talep ettiklerini dikkate almaktadır.

20. Mahkeme, hâlihazırda, bir akrabanın ya da mirasçının, ilke olarak, bu yönde yeterli ilgisi olması halinde davayı sürdürebileceğine hükmetmiştir (bk. *Valentin Câmpeanu adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya* [BD], no. 47848/08, § 97, AİHM 2014).

21. Dolayısıyla Mahkeme, başvuranın çocuklarının, başvuran adına başvuruyu devam ettirmek için meşru bir çıkarları olduğunu kabul etmektedir. Ancak, kolaylık olması için, müteakip metin boyunca başvuran olarak Şerife Yıldız'a atıfta bulunulacaktır.

III. SÖZLEŞME’NİN 6 § 1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

22. Başvuranlar, idare mahkemelerinin zaman aşımı kurallarını şekilci bir şekilde yorumlamaları nedeniyle mahkemeye erişimlerinin engellendiğinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan, ... bir mahkeme tarafından, adil bir şekilde ve ... görülmesini isteme hakkına sahiptir ...”

A. Kabul edilebilirlik hakkında

1. Mağdur sıfatı bakımından

23. Hükümet, Aydın İdare Mahkemesi önündeki yargılamanın başvuranların doğrudan ve kişisel haklarıyla ilgili olmadığını ve eylemlerinin Sözleşme güvencelerinin kapsamı dışında kalan bir halk davası (“*actio popularis*”) şeklini aldığını savunarak başvuranların mağdurluğuna itiraz etmiştir. Bu bağlamda, Türk idare mahkemelerinin uygulamasına uygun olarak, bir idari işlemin hukuka aykırı olduğu iddiasına itiraz etmek amacıyla ve haklarının bu işlemten doğrudan etkilendiğini kanıtlamak zorunda olmaksızın, yeterli menfaati olan herkes tarafından iptal davası açılabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, ilk başvuran Efgan Çetin, ÇED gerekli değildir kararına ilişkin yargılamalara taraf değildir ve ilgili santralden doğrudan etkilenmemiştir. Kendisi idari işlemlerin hiçbir aşamasında yer almamıştır; santralin kurulduğu yerden yaklaşık 470 km uzakta, İstanbul’da yaşamaktadır. Projenin yakınında herhangi bir eve, araziye veya tarlaya da sahip değildir.

24. Başvuranlar, yaşadıkları bölgedeki çevrenin nasıl etkileneceği konusunda endişe duyduklarını ileri sürerek bu görüşe itiraz etmişlerdir. Efgan Çetin, İstanbul’da yaşamasına rağmen, proje alanına komşu bir köy

olan Yılmaz'da babasından miras kalan meyve bahçeleri ve tarlalara sahip olduğunu belirtmiş ve bu mülklerin tapularını sunmuştur. Ayrıca, başvuranlar, birinci başvuran Efgan Çetin de dâhil olmak üzere, hepsinin idare mahkemeleri ve Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamalara katıldıklarını ileri sürmüşlerdir.

25. Mahkeme, mağdur statüsüne ilişkin içtihadında belirtilen ilkelere atıfta bulunmaktadır (bk. örneğin, *Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri/Türkiye*, no. 25680/05, §§ 106-12, 19 Haziran 2018). Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca bir başvuruda bulunabilmesi için kişinin şikâyetçi olunan tedbirden “doğrudan etkilendiğini” ortaya koyabilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

26. Mahkeme, tüm başvuranların Aydın İdare Mahkemesi önündeki yargılamalara taraf olduklarını ve bu yargılamalardaki konumlarının idare mahkemeleri tarafından sorgulanmadığını belirtmektedir. Yerel mahkemelerin davalarını süre aşımı nedeniyle reddetme yönündeki nihai kararından doğrudan etkilenmişlerdir ve bu nedenle davalarını açma sürelerinin yorumlanmasından doğrudan etkilenmişlerdir. Mahkeme ayrıca, mevcut davada başvuranların, sağlıklı bir çevre hakkına dayanarak, zeytinliklerinin veya konutlarının yakınında kurulan bir jeotermal enerji santraline ilişkin ÇED gerekli değildir kararından şikâyetçi olduklarını gözlemlemektedir.

27. Yukarıda belirtilenleri göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranların İdare Mahkemesi'nin kararlarından doğrudan etkilendiklerini yeterince ortaya koyduklarına ikna olmuş ve 6 § 1 maddesine ilişkin şikâyetleri bakımından mağdur olduklarını iddia edebileceklerini tespit etmiştir (bk., benzer bir sonuç için, *Çöçelli ve Diğerleri/Türkiye*, no. 81415/12, § 40, 11 Ekim 2022).

2. *İç hukuk yollarının tüketilmemesi*

28. Hükümet, başvuranların ÇED gerekli değildir kararına ilişkin durumdan haberdar olduklarında belirtilen süre içinde dava açmadıklarını, dolayısıyla etkili iç hukuk yollarını tüketmediklerini iddia etmiştir.

29. Başvuranlar, tüm iç hukuk yollarını tükettiklerini ileri sürmüşlerdir.

30. . Mahkeme, idari hukuk davalarının İdare Mahkemesi tarafından zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle reddedilmesinden sonra, başvuranların, hem Danıştay önündeki temyiz davasında hem de Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvurularında, mahkemenin süre sınırlamalarını şekilci bir şekilde yorumlaması nedeniyle mahkemeye erişimlerinin engellendiğini iddia ettiklerini kaydeder. Bununla birlikte, temyiz başvuruları reddedilmiştir (bk., yukarıda 12-13. paragraflar). Mahkeme, bu yolla iç hukuk makamlarına iddia edilen ihlali telafi etme fırsatı verildiği kanaatindedir. Dolayısıyla, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediği iddiası da reddedilmelidir.

3. *Mahkeme'nin konu bakımından yargı yetkisi*

31. Hükümet, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin konu bakımından uygulanabilirliğine ilişkin bir itirazda bulunmamış olsa da, Mahkeme, bu konuyu re'sen ele alması gerektiğini düşünmektedir (bk., *Grosam/Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 19750/13, §107, 1 Haziran 2023).

32. Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin medeni hukuk yönünden uygulanabilir olması için, Sözleşme kapsamında korunup korunmadığına bakılmaksızın, en azından savunulabilir gerekçelerle, iç hukuk uyarınca tanınabilen bir “hak” ile ilgili bir “uymazlığın” (Fransızca metinde “*contestation*” olarak geçer) söz konusu olması gerektiğini yineler. Uymazlık, gerçek ve ciddi nitelikte olmalıdır; sadece bir hakkın fiili varlığına değil, aynı zamanda bu hakkın kapsamı ve kullanım şekline ilişkin olabilir; son olarak, yargılamaların sonucu, söz konusu olan hak açısından doğrudan belirleyici olmalıdır ve sadece dayanağı olmayan bağlantıların veya

dolaylı sonuçların varlığı, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin söz konusu olabilmesi için tek başına yeterli değildir (bk., yakın zamanlı, *Grzęda/Polonya* [BD], no. 43572/18, § 257, 15 Mart 2022). Son olarak, bu hak “medeni bir hak” olmalıdır (aynı yerde).

33. Mahkeme, iç hukuktaki uyuşmazlığın, Bakanlığın söz konusu jeotermal enerji santraliyle ilgili olarak verdiği ÇED gerekli değildir kararının hukuka uygunluğuyla ilgili olduğunu kaydeder. Birinci başvuran mülk sahibiyken diğer başvuranlar santralin yakın çevresinde yaşamaktadır. İç hukuk mahkemeleri nezdindeki tartışma, söz konusu santralin sağlıklı bir çevrede yaşama hakları üzerindeki etkisine ilişkindir ve bu uyuşmazlığın sonucu, esas üzerine karar verilmesi halinde, başvuranlar için doğrudan belirleyici olacaktır. Ayrıca, Mahkeme, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını, iç hukuk kapsamında bir hak olarak kabul edildiğinde, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin amaçları doğrultusunda “medeni” olarak değerlendirmiştir (bk., *Okay ve Diğerleri/Türkiye*, no. 36220/97, § 67, AİHM 2005-VII; *Taşkın ve Diğerleri/Türkiye*, no. 46117/99, § 133, AİHÖ 2004 X; *Ivan Atanasov/Bulgaristan*, no. 12853/03, § 91, 2 Aralık 2010; ve, yukarıda anılan, *Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri*, §§ 126-28). Dolayısıyla, bu şikâyet Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile konu bakımından uyumludur.

4. Kabul Edilebilirlik Hakkında Sonuç

34. Mahkeme ayrıca, bu şikâyetin, açıkça dayanaktan yoksun ya da Sözleşme'nin 35. maddesinde sıralanan gerekçeler kapsamında kabul edilemez olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğu beyan edilmelidir.

B. Esas Hakkında*1. Tarafların beyanları*

35. Başvuranlar, iç hukuk mahkemelerinin ÇED gerekli değildir kararına karşı dava açma sürelerine ilişkin yaklaşımının aşırı derecede şekilci olduğunu iddia etmiştir. Tartışma konusu faaliyete ilişkin karar kamuoyuna açıklanmadığı için, projeden haberdar olabilecek durumda olmadıklarını belirtmişlerdir. Aslında söz konusu santralin (J-700) varlığından, aynı bölgedeki başka bir çevresel dava için yapılan mahalli keşif sırasında tesadüfen haberdar olmuşlardır (bk., yukarıda 7. paragraf) fakat etkili ve bilinçli bir dava açabilmek için öncelikle Valilikten idari makamlar tarafından ne tür kararlar alındığını öğrenmeleri gerekmiştir. Ayrıca, zeytinliklerinin ve konutlarının yakınında birçok jeotermal proje bulunduğundan, hangi kararın hangi projeye uygulandığını anlayabilmek zor olmuştur. Ayrıca, bir projenin varlığından haberdar olmak ile daha sonra bu proje için ÇED gerekli değildir kararının öğrenilmesinin tamamen farklı durumlar olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu sebeple, idarenin 6 Mayıs 2015 tarihli “bilgi edinme özgürlüğü talebine” cevabının ardından 19 Haziran 2015 tarihinde açılan davalarının, zaman aşımına uğramış sayılması, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin amaçları bakımından aşırı şekilci bir yaklaşımdır.

36. Hükümet, mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını ve her halükarda kısıtlamalara tabi olduğunu ileri sürmüştür. Sözleşmeciler Devletlerin bu bağlamda takdir yetkisine sahip olduğunu iddia etmiştir. İdari bir işleme karşı dava açmak için bir süre sınırı konmasının asıl amacının, idari işlemlerin hukuki kesinliğini güvence altına almak ve kamu hizmetlerinin sorunsuz bir şekilde işlemesine olanak tanımak olduğunu beyan etmiştir. İlâveten, mevzuatı yorumlamanın ve idari hukuk davası açmak için süre sınırını belirlemenin öncelikle iç hukuk mahkemelerinin yetkisi dâhilinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, dava açma sürelerinin hesaplanmasında kullanılan yöntem açık, öngörülebilir ve yerleşiktir. Hükümet, söz konusu santral

(J-700) ve özellikle ÇED statüsü ile ilgili olarak Aydın Valiliğine başvuruda bulunulduğu sırada (bk., yukarıda 8. paragraf), başvuranların, J-680 lisans numaralı komşu jeotermal santrale ilişkin 27 Mart 2015 tarihli yerinde incelemenin ardından, santralin inşaatının neredeyse tamamlandığından zaten haberdar olduklarını ileri sürmüştür. Hükümete göre, bu durum, başvuranlar ve avukatlarının ÇED gerekli değildir kararının zaten alınmış olduğunu bilecek durumda ve durumdan haberdar oldukları anlamına gelmektedir. Hükümet, başvuranların gerekli özeni gösterme ve derhal ulusal makamlara başvurma yükümlülüğü bulunduğunu, zira herhangi bir gecikmenin ilgili süre kısıtlamalarını tehlikeye atacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, başvuranlar, keşif incelemesi sırasında söz konusu jeotermal enerji santralinden haberdar olmalarına rağmen, makul bir süre içinde dava açmamışlardır. Dolayısıyla, iç hukuk mahkemelerinin yorumlaması aşırı şekilci değildir.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

37. Mahkeme, *Zubac/Hırvatistan* ([BD], no. 40160/12, §§ 76-79, 5 Nisan 2018) kararında belirtildiği üzere, mahkemeye erişim konusundaki genel ilkelere atıfta bulunmaktadır.

38. “Aşırı şekilciliğin”, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca mahkemeye erişim hakkının pratik ve etkili bir şekilde sağlanması gerekliliğine ters düşebileceği Mahkeme'nin içtihadında yer almaktadır. Bu durum genellikle, başvuranın davasının esastan incelenmesini engelleyen ve mahkemelerin etkin korumasından yararlanma hakkının ihlal edilmesi riskini beraberinde getiren usule ilişkin bir kuralın özellikle katı bir şekilde uygulanmasını içeren davalarda ortaya çıkar (aynı yerde § 97). Yerel mahkemelerin kararlarında aşırı şekilciliğe ilişkin bir şikâyeteye yönelik yapılan her türlü değerlendirme, genellikle, davaya özgü koşullar dikkate alınarak, davanın bir bütün olarak incelenmesinin bir sonucu olacaktır. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken, aşırı şekilcilik ile usule ilişkin biçimlerin kabul edilebilir bir şekilde uygulanması arasında bir ayrım yapmak için iki temel unsur olarak “hukuki

kesinlik” ve “adaletin doğru bir biçimde tecelli etmesi” konularını sıklıkla vurgulamıştır. Özellikle, kurallar daha fazla hukuki kesinlik ve adaletin doğru biçimde tecelli etmesi amaçlarına hizmet etmediğinde ve davacının davasının yetkili mahkeme tarafından esastan karara bağlanmasını engelleyen bir tür bariyer oluşturduğunda mahkemeye erişim hakkının zedelendiğine hükmetmiştir (bk., *Gil Sanjuan/İspanya*, no. 48297/15, § 31, 26 Mayıs 2020).

39. Mahkeme ayrıca, belge sunmak ya da temyiz etmek için belirlenen süre sınırı gibi usule ilişkin kuralların yorumuna yönelik sorunların çözümünün öncelikle, başta mahkemeler olmak üzere, ulusal makamların görevi olduğunu yinelemektedir (bk., diğer kararlar arasında, *Tejedor García/İspanya*, 16 Aralık 1997, § 31, *Kararlar ve Hükümler Derlemesi* 1997-VIII). Mahkeme’nin görevi, iç hukuk mahkemeleri tarafından uygulanan maddelere ilişkin yapılan yorumların etkilerinin Sözleşme’ye uygunluğunu denetlemektir (bk., diğer kararlar arasında, *Inmobilizados y Gestiones S.L./İspanya*, no. 79530/17, § 35, 14 Eylül 2021). Bu durum özellikle, dava açmak için gerekli usul ve sürelerle ilgili olanlar gibi usule ilişkin kuralların yorumlanması bakımından geçerlidir. Bu tür kurallar adaletin doğru biçimde tecelli etmesini ve özellikle hukuki kesinlik ilkesine saygı gösterilmesini sağlamayı amaçladığından, ilgili kişiler bu kuralların uygulanmasını bekleyebilmelidir (bk., *Miragall Escolano ve Diğerleri/İspanya*, no. 38366/97 ve 9 diğer başvuru, § 33, AİHM 2000-I). Bununla birlikte, süre sınırları prensipte mahkemeye erişim konusunda usule yönelik meşru kısıtlamalar olsa da bunların ilgili uygulamalar dışında yorumlanmasının Sözleşme kapsamında ihlallere sebep olabilir (bk., *Kurşun/Türkiye*, no. 22677/10, § 103, 30 Ekim 2018, ilgili kararda yer alan diğer atıflar).

40. Mahkeme son olarak, bir Devlet makamı tarafından yapılan herhangi bir hata riskinin, bu Devlet tarafından üstlenilmesi ve hataların ilgili bireyin zararına olacak şekilde telafi edilmemesi gerektiğini yineler (bk.,

Šimecki/Hrvatistan, no. 15253/10, § 46, 30 Nisan 2014, aynı kararda yer alan diğer atıflar).

41. Mevcut davada Mahkeme, söz konusu santralle (J-700) ilgili olarak ÇED gerekli değildir kararına ilişkin dava açmak için başlangıç tarihi (*dies a quo*) için otuz günlük süre sınırı konusunda taraflar arasında bir görüş ayrılığı olduğunu kaydeder. İlk olarak, iç hukukta bir gereklilik olmasına rağmen (bk., yukarıda 17. paragraf), söz konusu karar kamuoyuna duyurulmamıştır, ikinci olarak, santralin inşaatı neredeyse tamamlanmış olmasına rağmen başvuranların idare mahkemelerine dava açmakta geciktikleri iddia edilmektedir. Mahkeme ayrıca, başvuranların jeotermal enerji santralinden haberdar oldukları tarih konusunda taraflar arasında bir ihtilaf bulunmadığını, bu tarihin yukarıda belirtilen mahalli keşfin yapıldığı 27 Mart 2015 olduğunu kaydeder. Bununla birlikte, tarafların görüşleri özellikle başvuranların söz konusu santralle ilgili olarak itiraz edilen ÇED gerekli değildir kararından “haberdar” sayılabilecekleri tarih konusunda farklılık göstermektedir. Mesele, başvuranların menfaatlerini korumak için özel bir gayret göstermiş sayılabilmeleri için karara karşı daha önce harekete geçmiş olmalarının beklenip beklenmediğidir.

42. Aydın İdare Mahkemesi 26 Şubat 2016 tarihli kararında, başvuranların hem inşaatın varlığından hem de 27 Mart 2015 tarihinde J-700 lisans numaralı jeotermal santralle ilgili olarak verilen ÇED gerekli değildir kararından “haberdar” olduklarının kabul edilmesi gerektiği tespitinde bulunmuştur. Diğer bir deyişle, bu tarih, aynı bölgede bulunan J-680 lisans numaralı jeotermal enerji santralinin ÇED gerekli değildir kararına ilişkin keşif incelemesinin yapıldığı tarihtir. Dolayısıyla, jeotermal enerji santralinin inşaatının neredeyse tamamlandığının görüldüğü o tarihten itibaren ÇED gerekli değildir kararından “haberdar” konumdaydılar. Ayrıca İdare Mahkemesi, olayların olağan akışı içerisinde, başvuranların jeotermal santrallerin bulunduğu bölgede yaşadıkları sürece, yaklaşık iki yıl süren inşaat aşamasının sonunda tesislerden haberdar olduklarının kabul

edilemeyeceğini değerlendirmiştir. Bu nedenle, Aydın İdare Mahkemesi, idari ivedi başvuru için otuz günlük sürenin 27 Mart 2015 tarihinden itibaren işlemeye başladığını ve bu nedenle, başvuruların “bilgi edinme özgürlüğü” talebinin dava açma süresinin işlemlerini kesintiye uğratmadığını belirterek davayı zaman aşımı nedeniyle reddetmiştir.

43. Aydın İdare Mahkemesi süre sınırının başlangıç tarihinin hesaplanması için mahalli keşif tarihi olan 27 Mart 2015’i işaret etmiş olsa da, Danıştay gerekçesinde söz konusu santralle ilgili ÇED gerekli değildir kararının kamuya açıklanmamış olduğunu da ekleyerek itirazı reddetmiştir. Davanın, 19 Haziran 2015 tarihinde, yani idarenin başvuruların 6 Mayıs 2015 tarihinde yaptığı “bilgi edinme özgürlüğü” talebine verdiği cevaptan sonra projenin inşaatının büyük ölçüde tamamlandığının gözlemlendiği 27 Mart 2015 tarihinden “çok uzun bir süre sonra” başlatılmış olması nedeniyle, öngörülen süre sınırı içerisinde kabul edilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Mahkeme, Danıştayın, başvuruların söz konusu santrale karşı makul bir süre içinde harekete geçmediklerini kabul ettiğini, ancak başlangıç tarihi için belirli bir tarih belirlemediğini kaydeder.

44. Mahkeme, İdari Yargılama Usulü Kanununun (bk., yukarıda 15. paragraf) ihtilaf konusu kararın ne tebliğ ne de ilan edildiği durumlarda, süre sınırının başlangıç tarihinin hesaplanması için “bilgi” gerekliliğinin nasıl yorumlanabileceğine dair bir kılavuz sunmadığını gözlemler. Hükümet de başvuruların iddiasına ilişkin olarak bu gerekliliğe yönelik yorumunu destekleyen bir emsal karara dayanmamıştır. Daha da önemlisi, Hükümet, davacıların şikayetçi oldukları idari kararı, dilekçelerinde belirtmeksizin doğrudan idari hukuk davası açabildikleri herhangi bir içtihat örneğine atıfta bulunamamıştır (bk. yukarıda 18. paragraf).

45. Mahkeme, söz konusu zaman aşımı süresinin başlangıcının yorumlanmasına ilişkin olası belirsizliklerle ilgili tartışmanın ötesinde, ilk derece mahkemesinin, dava açmak için otuz günlük sürenin, başvuruların söz konusu santralin varlığını tesadüfen öğrendikleri günden itibaren

işlemeye başladığı yönündeki yorumunun açıkça şekilci olduğunu kaydeder. Başvuranların daha fazla bilgiye, özellikle de Valiliğin santralle ilgili kararına, bu kararın kamuoyuna açıklanmamış olması göz önünde bulundurularak, ihtiyaç duyacakları açıktır.

46. Başvuranların söz konusu santrali (J-700) keşfettikten sonra dava açmakta geç kalıp kalmadıkları ve ancak bir “bilgi edinme özgürlüğü” talebinde bulunulduktan sonra dava açtıkları için suçlanıp suçlanmayacakları konusunda Mahkeme, başvuruların 6 Mayıs 2015 tarihinde Aydın Valiliğinden bilgi talep eden davacı grubu içerisinde yer almamalarına rağmen, yerel mahkemelerin, Valilikten talepte bulunan davacılar ile başvurular da dâhil olmak üzere talepte bulunmayan davacılar arasında bir ayırım yapmamış olduğunu ve bu tür bir talebin zaman sınırlamaları üzerinde bir etkisi olmadığını değerlendirdiğini kaydetmektedir. İlaveten, ne başvurular ne de Hükümet bu bağlamda bir argüman sunmamıştır. Bu koşullar altında, Mahkeme, başvuruların Aydın Valiliği nezdinde talepte bulunanlar arasında yer almamasına herhangi bir önem atfetmemektedir.

47. Mahkeme ayrıca, idari ve adli kararların tebliğ edilmesine ilişkin ilgili ilkelerin yakın tarihli *Stichting Landgoed Steenbergen ve Diğerleri/Hollanda* (no. 19732/17, §§ 42-45, 16 Şubat 2021) kararında özetlendiğini kaydeder. Mahkeme, özellikle, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi uyarınca mahkemeye erişim hakkının, idari ve adli kararların uygun bir şekilde tebliğ edilmesi hakkını gerektirdiğine ve bu hakkın, belirli bir süre içerisinde temyize başvurulabilecek durumlarda özellikle önemli olduğuna hükmetmiştir (bk., bu karara uygulanabildiği ölçüde, *Šild/Slovenya* (k.k.), no. 59284/08, § 30, 17 Eylül 2013, ve *Marina Aucanada Group S.L./İspanya*, no. 7567/19, § 45, 8 Kasım 2022).

48. Bu bağlamda Mahkeme, 24 Temmuz 2014 tarihli ÇED gerekli değildir kararının, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği uyarınca bir gereklilik olmasına rağmen başvurulara duyurulmadığı veya tebliğ edilmediği hakkında taraflar ve yerel mahkemeler arasında bir ihtilaf

bulunmadığını kaydeder (bk. yukarıda 17. paragraf). Ayrıca, duyuru yapma yükümlülüğünün ihmal edilmesi için herhangi bir neden veya daha sonra gerçekten bir duyuru yapıp yapılmadığına dair herhangi bir bilgi görülmemektedir. Ayrıca, dava dosyasından aynı yatırımcının aynı alanda birden fazla projede yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, hangi santralin hangi projeyle ilgili olduğunu ve hangi kararın ne ile ilgili olarak alındığını takip etmeyi zorlaştırabilirdi. Dolayısıyla, başvuruların projeden haberdar oldukları tarih ile Aydın Valiliğinin bilgi edinme hakkı kapsamında verdiği cevap arasında geçen süre de göz önünde bulundurulduğunda, başvuruların civarda birden fazla proje olduğunu öğrenmelerinin ardından ciddi ve haksız bir gecikme yaşandığı söylenemez.

49. Dolayısıyla, Mahkeme, bu duruma esas olarak Devlet makamlarının ihlalinin sebep olduğu tespitine varmaktadır. Aynı şekilde, bir yandan başvuruların gerekli özeni gösterme yükümlülükleri, diğer yandan Valiliğin ÇED gerekli değildir kararını duyurma konusundaki yasal yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve aynı şirket tarafından küçük bir alanda yürütülen projelerin sayısı tartılırken, başvuruların davalarını açmak için harcadıkları süre belirleyici değildir. Bu koşullar altında, başvurular gerekli özeni göstermedikleri için suçlanamazlar.

50. Mahkeme, iç hukuk mahkemelerinin, idari işlemin hukuki kesinliğini sağlamak amacıyla, Valiliğin ÇED'e ilişkin kararı duyurma konusundaki yasal yükümlülüğünü yerine getirmemesi ile söz konusu faaliyete ilişkin dava açma süreleri arasında bir denge kurmadığını, usulle ilgili süre sınırı kurallarının özellikle katı bir şekilde uygulanmasıyla başvuruların aşırı bir yük yüklendiğini gözlemlemektedir.

51. Sonuç olarak, iç hukuk mahkemelerinin söz konusu süre sınırlarını katı bir şekilde yorumlaması, başvuruların davanın esasına ilişkin tam bir inceleme yapmasını engellemiştir. Bu sebeple, iç hukuk mahkemeleri, başvurulara orantısız bir yük yükleyerek, mahkemeye erişim haklarının

özüne zarar vermişlerdir (bk., yukarıda anılan, *Miragall Escolano ve Diğerleri*, § 37).

52. Mevcut davaya özgü koşullar altında Mahkeme, başvuranların mahkemeye erişim hakkının ve Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiği kanısındadır.

IV. SÖZLEŞME'NİN 8. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

53. Başvuranlar, Sözleşme'nin 8. maddesine dayanarak, yargılamalar sırasında tamamlanan 18 Aralık 2015 tarihli bilirkişi raporunun (bk., yukarıda 10. paragraf), santralin işletilmesinin çevreye vereceği potansiyel zararı ortaya koyduğunu ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte, Valinin projeyi ÇED prosedüründen muaf tutma kararının açıklanmamış olması ve idare mahkemelerinin esasa ilişkin bir inceleme yapmadan davalarını reddetmiş olması nedeniyle, başvuranlar Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca konutlarına ve sağlıklarına saygı gösterilmesi haklarıyla ilgili karar alma sürecinin tamamen dışında bırakılmışlardır. Söz konusu hüküm aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

54. Bununla birlikte, aynı olgusal arka planı ve Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki bulguları göz önünde bulundurarak, özellikle yerel mahkemelerin aşırı şekilci yaklaşımı nedeniyle başvuranların, projenin ÇED sürecinden çıkarılmasına neden olan ÇED gerekli değildir kararının yasallığına itiraz etmek için mahkemeler nezdinde bir inceleme prosedürüne erişmelerini engellemiştir. Bu nedenle, proje hakkında bilgilendirilme veya

kendilerine danışılma şansından mahrum bırakıldıklarından (bk., yukarıda 41-51. paragraflar), Mahkeme, mevcut davanın koşullarında, başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki şikayetin kabul edilebilirliğini ve esasını ayrı ayrı incelemeye gerek olmadığı kanaatindedir (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde, *Tinnelly & Sons Ltd ve Diğerleri ve McElduff ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, no. 20390/92, §§ 84-87, 10 Temmuz 1998; *Orha/Romanya*, no. 1486/02, § 39, 12 Ekim 2006; ve *Moisei/Moldova*, no. 14914/03, §§ 34-35, 19 Aralık 2006).

V. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

55. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

56. Başvuranlar, ne Sözleşme yargılamaları ne de iç hukuk mahkemeleri nezdindeki yargılamalarla ilgili masraf ve giderler hakkında adli tazmin talebinde bulunmamıştır.

57. Bu nedenle, Mahkeme, başvuranlara bu bağlamda herhangi bir meblağ ödenmesine hükmetmeye gerek duymamıştır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Şerife Yıldız'ın mirasçılarının onun yerine mevcut yargılamaları sürdürmeye yetkili olduğuna;
2. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyetlerin kabul edilebilir olduğuna;
3. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin *ihlal edildiğine*;

4. Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında yapılan şikâyetlerin kabul edilebilirlik ve esas yönünden incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

İşbu karar İngilizce olarak tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 3 Ekim 2023 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfınn Bårdsen
Başkan

EFGAN ÇETİN VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE KARARI

EK

14684/18 no.lu bařvurudaki başvuranların listesi

Sıra no.	Başvuranın adı	Doęum/Kayıt Yılı	Uyruk	İkamet yeri
1.	Efgan ÇETİN	1968	T.C.	İstanbul
2.	Ayşe ÇETİN	1949	T.C.	Aydın
3.	Hasanali ÇETİN	1974	T.C.	Aydın
4.	şermin ÇETİN	1970	T.C.	Aydın
5.	şerife YILDIZ	1945	T.C.	Aydın